

ÉRTEKEZÉSEK

A TÖRTÉNETI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

Harmadik kötet. 1873.

I. szám. Egy főbenjáró per a XVII. századból. *Nagy Ivántól*. 1873. 38 l. 10 kr. — II. szám. Adalék 1352-ből az Arany bulla néhány czikkének alkalmazásához és magyarázatához *Wenzel Gusztávtól*. 1873. 15 l. 10 kr. — III. Szám. Adalék az erdélyi szászok történetéhez az Andreamm előtti időből. *Wenzel Gusztávtól*. 1873. 24 l. 10 kr. — IV. Szám. Trentsini Chák Máté kortársai. *Botka Tivadartól*. 1873. 71 l. 30 kr. — V. Szám. Rajzok Erdély államéletéből a XVIII. században. *Szilágyi Ferencztől*. 1873. 135 l. 50 kr. — VI. Szám. Tanulmányok a góthok művészetéről. *Henszlmann Imre*től. 1874. 24 l. egy képtáblával 10 kr. — VII. Szám. A magyarországi savor-leletekről. *Pulszky Ferencztől*. 1874. 12 l. 10 kr. — VIII. Szám. Felsőbüki Nagy Pál emlékezete. *Tóth Lőrincztől*. 1874. 64 l. 30 kr. — IX. Szám. Palugyay Imre emlékezete. *Keleti Károlytól*. 1874. 10 l. 10 kr. — X. Szám. Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. *Fraknoi Vilmostól*. 1874. 92 l. 30 kr.

Negyedik kötet. 1874.

I. Szám. Nápolyi történelmi kutatások. *Órady Lipóttól*. 1874. 17 l. Ára 10 kr. — II. Szám. Stibor Vajda. Életrajzi tanulmány. *Wenzel Gusztán* rendes tagtól. 70 kr. — III. Szám. Júda, Izrael és Aram. Történelmi tanulmány. *Beöthy Leó*tól. 60 kr. — IV. Szám. Az egri vár 1687-diki feladásának alkupontjai és a törökök maradékai Egerben. *Baldossy Ferencz* lev. tagtól. 50 kr. — V. Szám. A pelasz kérdés mai állása s a jobbágyság a helleneknél és rómaiaknál. *Bibáry Ferencztől*. 30 kr. — VI. Szám. Pemflinger Márk szász gróf élete. *Fabrálius Károly* lev. tagtól. Ára 1 frt.

Ötödik kötet. 1875.

I. Szám. Róvay Péter és a szent korona (1610—1622). 44 l. 30 kr. — II. Szám. Ifj. Báró Wesselényi Miklós. Élet- és korrajz. *Szilágyi Ferencz* lev. tagtól. 50 kr. — III. Szám. A Szürcény vármegyei hajdani oláh kerületek. *Pesty Frigyes* l. tagtól. 40 kr. — IV. Szám. Nádasdy Tamás első követsége Erdélyben 1540. *Szilágyi Sándor* rendes tagtól. 30 kr. — V. Szám. Idősb. b. Wesselényi Miklós. Élet- és korrajz. Irta *Szilágyi Ferencz* l. tag. 50 kr. — VI. Szám. Házasság-tervezés Erzsébet Anglia királynője és Károly osztrák főherceg között 1559—1561. *Wertheimer Edd*től. 45 kr.

Hatodik kötet. 1877.

I. Szám. Margum és Contramargum helyfekvése. *Ortvoay Tivadar* lev. tagtól. 45 kr. — II. Szám. Az utolsó Árpádházi király trónra lépte. *Nagy Iván* r. tagtól. 20 kr. — III. Szám. Emlékbeszéd nagyajtai Kovács István fölött. *Szilágyi Sándor* r. tagtól. 10 kr. — IV. Szám. A germanizálás történelméből a két magyar hazában. *Szilágyi Ferencz* l. tagtól. 20 kr. — V. Szám. A Győczyek Erdély történetében, különös tekintettel a kormányzati intézményre. *Jakab Elek* l. tagtól. 40 kr. — VI. Szám. Az alsó-magyarországi bányavárosok küzdelmei a nagy-luceai Dóczyakkal. *Wenzel Gusztáv* r. tagtól. 40 kr. — VII. Szám. Kritikai adalékok Margum történetéhez. *Ortvoay Tivadar* l. tagtól. 30 kr. — VIII. Szám. Emlékbeszéd Czínár Mór m. akad. l. tag felett. *Ipolyi Arnold* r. tagtól. 20 kr. — IX. Szám. Brankovics György rácz despota birtokviszonyai Magyarországon és a rácz despota cím. *Pesty Frigyes* lev. tagtól. 30 kr. — X. Szám. Carrillo Alfonz diplomatiái működése (1594—1598.) *Szilágyi Sándor* m. akad. r. tagtól. 30 kr.

Hetedik kötet. 1878.

I. Szám. Nagyvárad elvesztése 1660-ban. *Deák Farkas* l. tagtól. 20 kr. — II. Szám. Adatok a »Nagy« Csáky István életéből. *Deák Farkas* l. tagtól. 20 kr. — III. Szám. Tanulmányok Erdély XVIII. századbeli jogtörténetéből. *Jakab Elek* l. tagtól. 40 kr. — IV. Szám. Ludányi Tamás egri püspök. *Baldossy Ferencz* l. tagtól. 20 kr. — V. Szám. I. Rákóczy György és a diplomatiái.

NAGY LAJOS

MAGYAR KIRÁLY VISZONYA

GIANNINO DI GUCCIO

FRANCZIA TRÓNKÖVETELŐHÖZ.

SZÉKFOGLALÓ ÉRTEKEZÉS

PÓR ANTAL

R. TAGTÓL.

(Öltenstatott a II. osztály 1892. okt. 10-iki ülésén.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

1892.

Tekintetes Tudományos Akadémia!

Nagyobb kitüntetés magyar íróit nem érhet, mint ha az Akadémiába beválasztják.

Csekélységemet husz év előtt váratlanul érte a szerencse, hogy a magyar tudósok nagytekintetű társasága levelező tagjai közé megválasztani, — s ezzel a legnagyobb kitüntetésben részesíteni méltóztatott.

Ha mégis örömöm a fölött, hogy a t. Akadémia ez évi nagygyűlésén rendes tagjai közé sorozni kegyeskedett, mintegy megujult; ez onnan van, mert jól esett az elismerés, melylyel a magyar tudósok legelső és legilletékesebb gyülekezete kijelenté, hogy nem bánta meg, miszerint kebelébe fölvelt, és méltónak talált, hogy sorailban továbbra is helyet foglaljak.

Fogadják, esdem, tisztelt uraim, szeretett kartaársaim, legmélyebb tiszteletem, legigazabb köszönetem őszinte nyilvánítását, és engedjék meg, hogy fényes színök előtt hálásan megemlékezzem azon férfiakról is, kik csekélységemet kegyelmeiteknek ajánlották, kiknek fedezete alatt léptem husz év előtt, és foglaltok ma újra széket a muzsák e palaestrájában.

Ezek egyike megdicsőült mesterem: Ipolyi Arnold, másika minálnyájunk szeretett barátja: Thaly Kálmán.

Nincs módomban, hogy e kitünő férfiak koszorúhoz egy levéllel is járuljak; valamint soha se lesz módjában semmi időnek, hogy a magas talapzathól, melyet honszerelmők és tudományos érdemeik által magoknak állítottak, valamit is letörjön, lemorzsoljon; de büszke vagyok arra, hogy a tiszta hazaszeretet és a fáradhatatlan munka férfiai kalauzoltak e fényes csarnokba, melynek egyik, ha mindjárt utósó székét

méltóan betölteni lesz hátralevő életemnek, Isten kegyelmével egyedüli feladata.

*

Székfoglaló értekezésem címe:

Nagy Lajos magyar király viszonya Giannino di Guccio, francia trónkövetelőhöz.

A kinek székét elfoglalni szerencsém van, a jeles emléktől Wenzel Gusztáv akadémiai rendes tag által szerkesztett és a tekintetes Akadémia által *Magyar diplomáciai emlékek az Anjou-korból* címen kiadott okirattárban¹⁾ egy jegyzőkönyv kivonat foglaltatik, mely a sienai községi tanácsban, 1359. évi október hava 22-dik napján vétetett föl.²⁾

E jegyzőkönyvből értesülünk: Midőn 1359. október 18-án pistojai Diliano podestà jelenlétében a sienai községi tanács közgyűlése, a fennálló rendeletekhez képest, kisorsoltatta azon tízenkét polgár nevét, kik a következő időszakban a várost kormányozzák és ügyeit gondozzák, és a kihuzott pergament-szeletek egyikén Giannino Gucci posztógyártó neve is találta: többen a tanácsosok közül azon nyilatkozatot tettek, hogy Gianninót az érintett köteleesség alól föl kell menteni, mint-hogy őt — úgy mondják — mint a francia királyi ház tagját, jogosan megilletné a francia trón.

Megerősíti ezen állítást — folytatja a jegyzőkönyv — Lajosnak, Magyarország királyának állathártyára írt, kerek, mintegy aranyforint nagyságu pecséttel ellátott levele. E pecsét fészke fehér viaszból készült, belseje vörös viasz, melyen a magyar királynak sisakdiszszel (cum cimario) ékes, liljomokat és vízszintes vesszőket feltüntető pajzsa látható e körirattal: S. SECRE . LODOVICI . REG.

A magyar király ezen levele, melyet a podestà parancsára a jegyző a közgyűlésen felolvastott, Giannino urat, mint őt akkor már nevezték, Lajos francia király és Klemencia királyné fiául megismerte. Minek következtében a reá esett

¹⁾ II. kötet, 528. lap, 398. szám.

²⁾ Eredetije az »Archivio delle Riformazioni«-ban. Siena város levéltárában, a »Consigli della Campana del anno 1357 al 1358« 199. köv. 41. lev. található.

köteleesség alól fölmentették, nevét a pergament-szeletről törölték, és helyébe Grifus Locti nevét huzták ki a szelencéből.

Mellékelve van e jegyzőkönyvhez Nagy Lajos királyunknak Budán, 1358. május 15-én kelt, inéunt említett levele, melyben — mint a rubrum mondja — »a magyar király Gianni de Guccio francia trónpretendens mellett nyilatkozik.«

Érdekeltségemet, de nem csak az enyémet, másokét is¹⁾ felköltötte Nagy Lajos királyunk e levele; hanem azt ki nem elégíthetem, minthogy nem ismertem az ügynek sem előzményeit, se következményeit. Ma azonban — úgy hiszem — igen érdekes, szinte regényes, de XIV. századi hiteles adatokból merített történetet lesz szerencsém a t. Akadémia engedelméből elmondani, melynek mintegy sarkát Lajos királynak ériutott, alább egész terjedelmében közlendő levele alkotja.

I.

Franciaország királyának, IV. vagyis Szép Fülöpnek három fia volt, kik atyjoknak 1314-ben bekövetkezett halála után mint X. Lajos, V. Fülöp és IV. Károly egymást követve ültek a királyi trónon.

A mondott X., melléknevén Czivakodó (le Hutin) Lajosnak két feleségét ismerjük. A másodikul elvette Károly Martelnek, II. azaz Sánta Károly szicíliai király és Árpádházi Mária fiának Habsburgi Klemenciától született leányát, Klemenciát, I. Károly magyar király nővérét.

Midőn X. Lajos francia király 1316. június 15-én meghalt, feleségét várandó állapotban hagyta hátra.

A királyné születésig férje öccse, a későbbi V. vagyis Hosszu Fülöp, poitiersi gróf vitte a kormányt azzal, hogy ha az özvegy királynénak fia születik, viszi tovább a regensséget a születendő király nagykorúságáig; ha pedig leánya születnék,

¹⁾ A minap közölte a bécsi heraldikai társaság havi lapja (Monatsblatt der kais. kön. heroldischen Gesellschaft Wien, August és szeptember 1892.) ugyancsak a Magyar diplomáciai emlékekből a szóban forgó okiratot e címen: »Falsche Prinzen. Ein französischer Thronpretendent;« az i. föltételebb érdekesnek találta, de egy szó felvilágosítást se tudott hozzá adni.

akkor Fülöp Franciaország törvényes királyának koronázták, minthogy leány nem öröklő atyja koronáját.

A várandós királyné mellé pedig két idősb és hűséges főurat rendeltek, kik feleségeikkel együtt mindig körülötte maradjanak, gondját viseljék neki, valamint születendő gyermekénél és ügyeljenek arra, hogy valamely csempészséget senki el ne kövessen, nehogy cserélt gyermek jusson a francia trónra.

Tetszett Istennek, hogy Klemencia királyné 1316. november 15-én figyermeket szüljön, kit Jánosnak neveztek és Hosszú Fülöpnek anyósa Artois grófné tartott a keresztvize.

De ezen Artois grófné rossz szemmel nézte a királyi gyermeket, immár keresztfiát; óhajtá, vajha meghalna, mert ez esetben veje következne mint Franciaország koronás királya. El is híresztelte, hogy az újonszülött nem életképes. Tette pedig ezt azon számítással: ha a gyermek elemésztenék, a közvélemény senkit se gyanúsítson az amugy is életképtelen kised halálával.

Közben a királyi gyermek és anyja őrizetével megbízott két főur valamely nemes asszony iránt tudakozódott, ki a csecsemő királyfit dajkálhatná. Találtak is Mária nevű, chartresi illetőségű nemes asszonyt, ki Klemencia királynéval szintén egy időben szülte volt fiát, bizonyos Minofia Gucciótól.¹⁾

Guccio, mint Spinello Tolomei bankárnak megbízottja, Chartres vidékén üzérkedett (fenerabatur) és megismerkedett Mária két fivérével, kikkel sokszor eljárt vadászni, mularászni s annyira háziassá lett náluk, hogy nem ügyeltek rá, mert úgy tekintették, mint testvérjüket. Megesett azonban, hogy Guccio megszerette barátai nővérét, és viszont a mintegy tizenöt éves Mária Gucciót, mire egymáséi lettek, miután Guccio titkon, mint azon időben még divatban vala, feleségül vette Máriaát, ennek jeléül gyűrűt adván neki.

Mária atyja már nem élt; anyja pedig és fivérei semmit se gyanítottak a dolgról. De midőn a viszony következmé-

¹⁾ *Mino* rövidített alakja Guglielmionak (Vilmos); *Guccio* kiesnyült alakja vagy az Euricoból (Henrik) származott Arriguccio, Biguccio — vagy az Ugoból (Hugo) származott Ugucionak. L. Carlo Aut. *Vanzon*. Dizionario Universale della lingua italiana (Livorno, 1844.)

nyeit eltitkolni nem lehetett, anyja és fivérei vallatóra vették a leányt, ki nagy szégyenkedéssel meg is vallott mindent.

Megnehezteltek e miatt Mária fivérei Guccióra és azt üzenték neki: pusztuljon Franciaországból, ha póruul járnai nem akar; a leányt pedig, nehogy hírbe jöjjön, elküldötték Párisba, valamely nőzárdába, melynek fejedelem-asszonya rokonuk volt, kit megkértek, tartaná a szerencsétlen leányasszonyt elrejtve; a születendő gyermekről gondoskodják aztán belátása szerint, de hogy minden titokban maradjon. Ezt pedig azért tették, mert a leányt már oda szánták, mintegy eljegyezték valamely, vidékökbeli nemes embernek.

Idő folytán a leányasszony — mint említők — fiút szült, kit Jánosnak kereszteltek. Ekkor történt, hogy a francia főurak, kiket megbíztak a csecsemő királyfi őrizetével, megtalálták őt, és titkon, éjnek idején bevitték újszülött gyermekével együtt a királyi palotába, hogy a királyfit gondozza.

A francia főurak és vitézek igen megörvendettek új urok és királyok születésén, mi okon elhatároztattak, hogy tízed tízenkettő napra megmutatják őt nekik, hogy hódolatukat nyilváníthassák.

Artois grófné ez alkalomból különös kegyül azt kérte, hogy az ő karján jelenjék meg a kis király az országnagykok előtt, miben az anyakirályné készségesen megegyezett ugyan, a mondott két főur azonban, tartván a grófné gonosz szándékától, akkép rendelkezett, hogy Guccio fiát öltöztessék föl királyi díszbe, az ő fejére illeszzenek koronát és őt mutassák be az ország főembereinek. Tették pedig ezt azon előrelátásból: ha baj esnék; ne a királyi kisednek essék baja.

E gondoskodás helyesnek bizonyult, mert Guccionak a királyfit személyesítő gyermeke a következő éjjelen csakugyan meghalt. Sugdosták, hogy a halálnak nem más, mint Artois grófné volt az oka, némelvek szerint akkép, hogy nagyon megszorította a gyermeket, mások szerint mérget dugott a gyermek szájacskaiba.

Meggyőződtek ebből a gondnokok, hogy Artois grófné és Fülöp herezeg bizony rossz szándékkal voltak a királyi magzat iránt. »Ők ugyan azt vélik, — mondának — hogy a királyfit ölték meg; de hál' Istennek! nem így történt. Gondoskodnunk

kell mégis, hogy a királyi gyermeket boszújok elől megóvjuk. Elmentek tehát Mária asszonyhoz, a dajkához és elmondottak neki mindent: hogy tudillik, az ő fia halt meg, és elmondották neki ennek okát is. Az asszony keserves sirásra fakadt, meggyőződve, hogy csakugyan az ő fia a kis halott. De a két főúr iparkodott megvigasztalni őt. »Te fiatal vagy, mondák, és lehet még fiad elég. Ellenben urunk a veszedelmet másképp ki nem kerülhette. Neveld őt tovább is gondosan és a mennyire lehet, titkon, mintha saját fiad volna, mindaddig, míg téged értesítünk, hogy az igazat megvalljad. Ezért egykoron nagy jutalom és dicsőség ér téged a hozzád tartozókkal együtt. — Ha cilenben másképp cselekednél; ez a mi urunk is elpusztulna, mint a te fiad elpusztult, és mindnyásjunk élete veszélyben foregna.« — Hallván ez ígéket Mária asszony, és nem látván más menekvést, ráállott az urak kívánságára.

A francia főurak és az egész királyi udvar, megértvén a királyfi halálát, igen sajnálkoztak rajta; de halálának oka iránt nem sokat tudakolództak. A királyné erőltlenül feküdt a gyermekágyban, és soha se tudott meg semmit a valóról. Artois grófnének és vejének nem állott érdekében a szorosh vizsgálat. Eltemették tehát a parányi tetemet királyi pompával, fényes sírkövet állítottak neki, és sem az anyja, már mint Guccio felesége, sem ama főurak nem fődözték fel a tudott dolgot, mert félték azoktól, kik tényleg bírták az őket meg nem illető hatalmat, kiket Franciaország uralt.

Aztán a mondott két főúr titkon, a mint kihozták, úgy megint visszavitték Mária asszonyt a zárdába a király fiával együtt, kit az ő fiának lenni állítottak, miközben Hosszu vagyis V. Fülöpöt Rheimsben, 1317. januáris 9-én Franciaország királyának megkoronázták.

Mária asszony végre visszatért fiastul Chartresbe, és soha se ment más férjhez, valamint Guccio se vett soha más feleséget. És mikorra a Giannino gyermek kilencz vagy tíz éves vala, Guccio pedig Párisban tartózkodék, néhány napra magához kérte a fiút. Mária asszony azon reményben, hogy majd megint visszaküldi, teljesítette kívánságát. Guccio azonban magával vitte őt hazájába Sienába, mely időtől fogva Mária

asszony soha többé nem látta. És jóllehet nagy aggságo volt miatta, titkát megőrizte haláláig.

Halálos ágyán azonban, 1345 június havában, felfűdte a dolgot, mely lelkét nyomta, gyóntatójának, a spanyol eredetű Jordán atyának, egy szent-ágoston-rendi szerzetesnek, és könyörögve megbízta őt, keresse föl vélt fiát és közölje vele születése történetét, hogy megtudja, miszerint jogosan őt illeti meg Franciaország koronája.

Jordán atya, ki könnyen megfejlhető okokból, nem igen sietett földadata teljesítésével, előbb a gyermek nevelő-atyja, Guccio iránt tudakozódott, és megtudta, hogy ez a Champagneban Chalonsban, 1340-ben elhunyt.

Nagyon meg volt most akadva az iránt, hogy mitevé legyen, mert rettegett Valois VI. Fülöptől, ki ez időben (1328—1350) Franciaországban uralkodott, — nem ugyan személye miatt, tevé hozzá mentegetődzve, mint inkább, ha netán szerzetes rendjét ez által veszedelem érhetné!

De lelkiismerete folyton furdalta, mert azt hitte, hogy a sok esapás, járvány, pártviszály és megalázás Franciaországot azért érte, mivel törvényes királya meg van fosztva trónjától.

Végre eltökélte magában, hogy Isten haragja megengesztelése végett fölkeresi a kieserült királyfit, azon reményben, hogy ez, ha majd atyja trónját elnyeri, a világ békéjét helyreállítja és visszafoglalja a szentföldet.

Hanem most meg úgy érezte, hogy igen előregedett már, jární sem igen tud. Szóval: hiányzott Jordán atyában azon fokú erkölcsi bátorság, mely e kényes ügy megindításához kellett.

Megbízta tehát egyik szerzetes társát, a francia eredetű Antal barátot, szent életű férfit, ki többször volt már Rómában, s azon tartományokat, melyek Chartres és Róma közt feküdtek, és melyek egyikében Giannino alighanem föltalálható volt, jól ismerte; ezt kérte meg: keresse ő fel a királyfit, mondjon el neki mindent és adja át volt dajkájának, Mária asszonynak végső rendeletét,¹⁾ mely az ügghöz tartozik és melyet szá-

¹⁾ Voltaképen pedig Jordán atyának egy másik, attól, melyből mi ez adatokat merítettük, némileg eltérő nyilatkozatát kell értenünk a végrendelet alatt.

mára leirt. Utasította: menjen országról országra; tudakozd-jék mindenekelött Spinello Tolomeinél, ki nek utbaigazítása szerint — ugy hiszi — végre megtalálja, a kit keres. Ha pedig megtalálta, tegyen jelentést ama boldog tartománynak, mely a leendő francia királyt fölnevelte, püspökénél vagy fejedelménél tapasztalatairól, és kösse lelkökre, hogy értesítsék a pápát, a bíborosokat és a francia királyt X. Lajos törvényes fia föltalálásáról, hogy visszahelyezzék őt az ő királyi méltóságába és teljesíthesse Isten akaratát azon dolgokban, melyekről föntebb szó vala.

Antal barát nagy tisztelettel fogadta a megbizást, és hitére ígérte, hogy benne minden tőle telhetőt elkövet. Útnak is indult 1354. évi július havában; áthajózott Olaszországba és kikötött Porto Venroban, Génna mellett. Hanem itt bánatára, halálosan, mint hitte, megbetegedett. Nehogy tehát a halál utól érje, még mielőtt küldetése végére jutott, értesülvén Cola Rienzi nagy lelkéről, jóságáról és okosságáról, elhatározta, hogy vele közli az egész ügyet, melynek lebonyolítására, mint erősen meg volt győződve, ő a római senator, a legalkalmasabb ember. Írt tehát hozzá levelet, melybe beleszötte Jordán atya nyilatkozatát, Mária ugynevezett testamentumát, és Isten nevére kérte, fogjon azonnal, haladék nélkül, azok végrehajtásához, miket üzenetéből és francziából olaszra fordított leveléből fog megérteni. Bizik Istenben, hogy ha Cola megteszi, mire kéri, oly dolgot fog végezni, mely Istennek tetsző, a világra hasznos, és reá, a római senatorra nézve is, előnyös leszen.¹⁾

E levél Porto Venaróban, 1354. augusztus 25-én, azaz Lajos francia királynak azon évben hétfőre esett napján kelt, és megérkezett Rómába Cola Rienzi kezéhez szeptember 6-án.

Feltűnő, hogy Jordán atyának ezen, Antal barát levelében foglalt nyilatkozata, míg egyéb körülmények úgy vannak előadva benne, mint mi azt Jordán atya egy másik nyilatkozata szerint elbeszéltük, vagy legalább ellenmondás a két elbe-

¹⁾ Lásd: *Dicharazione intorno ai diritti di Giannino di Guccio. Gabrielli*, Epistolario di Cola di Rienzo, 248. — Továbbá: *Rodocanachi*, Cola di Rienzo, 426.

szelés közt nincsen: a Guccio fia halálának és a királyfi kiesésének körülményeit egészen máskép adja elő.

Ugyanis, mintán megemlítette, hogy a királyfi gondozásával megbízott főurak és a velök járt orvosok Máriát dajkának a királyi udvarba hozták, hol az a királyi esemetével, saját fiával, a kis Giannival és ennek dajkájával, kit Amalotnak nevez, ugyanazon szobában lakott, így folytatja:

Történt egyszer, hogy Giannino a dajka oldalán halva találtatott, és minthogy csak ketten valának a szobában, Mária t. i. és Amalot, Mária részint hízélgéssel, részint fenyegetéssel arra bírta Amalotot, hogy a holt gyermeket neki adja, az élő királyfit pedig ő vegye át, mintha a Guccio fia volna. Ez megtörténvén, Mária szörnyű zokogásba tört ki, mint az olyan anya, ki saját gyermekét siratja; de a főurak, lovagok és udvari hölgyek annak vették, mintha a királyfit siratná s ők is elkezdettek könyezni. — Cselekedte pedig ezt Mária asszony — magyarázza a nyilatkozat — nem a gyermek miatt, hanem azon szeretetből, melylyel Guccio iránt viselkedék, úgy számítván, hogy ha Guccio hazájából megtérne, a mint ígérte, és fiát halva találná, nem ragaszkodnék többé hozzá, s ekkor becsületével együtt fiát is, férjét is elvesztené.

*Rodocanachi*¹⁾, ki Cola di Rienzo életét legújában megírta, és Antal barát levelét egész terjedelmében közli, hibetöbbnek tartja e versiót a másiknál, egyszerűségénél fogva, noha nem olyan egyszerű az, milyennek látszik; és mert néhelen foghatja föl, hogy ama főurak miért nem szegték meg titoktartó hallgatásukat, mely által a gondjaikra bizott királyfi jogát örökre eljátszották? Sőt valószínűnek véli, hogy a másik versiót Giannino maga koholta.

Ha Rodocanachinak ellentmondunk, ellenmondásunkat nem lélektani vagy történeti okoskodásokra alapítjuk, hanem Nagy Lajos királyunk itéletére, ki Giannino di Guccio trónkövetelő ügyét gondosan megvizsgáltatta, és — mint látni fogjuk — szintén az előbbi versiót fogadta el, azt, melyben Artois grófnő és Hosszu Fülöp oly esunyán szerepelnek.

¹⁾ *Cola di Rienzo* 392. lap jegyz.

Megmagyarázni az ellenmondás okát, mely Jordán atya két nyilatkozatában rejlik, mégis megkísértljük.

A föladat végrehajtása, melyet Mária asszony vallomással Jordán atyára hárított, nem volt veszélytelen; de sőt, igen veszedelmes volt az. A tényleges uralkodót bitortónak tüntetni föl, őt ezzel trónjától megfosztani akarni, soha és sehol se tartozott a kedélyes mulatságok közé.

Láttuk, mint fízott föle Jordán atya, és midőn a Franciaországot ért sok és iszonyú csapás következtében háborgó lelkiismerete nyugtot nem hagyott neki, és a maga válláról Antal barát vállára hárította a felelősséget, s ez pedig az egykor hatalmas Cola Rienzit kívánta a tüzes gesztenye kikaparásával megbízni: legalább a francia királyi házra szégyenletes epizódot iparkodtak elenyésztetni. Meglehet, hogy ez csak Antal barát ügyesnek vélt ügyetlen műve, melylyel Giannino dolgát a történet ítélőszéke előtt gyanussá tette.

II.

Cola Rienzi, kit magyarul bátran Lőrincz fia Miklós-nak nevezhetnénk, és a ki immár másod ízben, s ez alkalommal mint VI. Inceze pápa kegyeltje, a szent-szék nevében állott Róma élén,¹⁾ lelkesen vette kezébe a neki szánt ügyet.

Legott embereket küldött ki, hogy Gucciofia Gianninót fölkeressék, és megtalálván őt, meghíják: ne terheltelessék Róma város méltóságos senátorát meglátogatnia.

A követek, úgy tetszik, Antal barát utasítása szerint indulván, csakhamar meg is találták, a kit kerestek — Sienában. De mert írásuk Cola Rienzitől nem volt, hanem szóbeli megbízatásuk, Giannino a szerény sienai posztógyártó (pannifex) nem hajtott szavukra, és nem ment Rómába.

A senator tehát írást intézett hozzá (1354. szeptember

¹⁾ Lásd Colának a firenzei tanácshoz 1354. augusztus 5-én intézett levelét, melyben tudatja, hogy Rómába a nép nagy örömeire visszatért. Címe, melyet most használt: Nicolaus eques populi Romani, pro Apostolica Sede sancte Urbis Senator illustris, iudicis, capitaneus et defensor; míg előbb magát így ezimexta: Nicolaus severus et clemens, libertatis, pacis institorique tribunus, sacre Romane reipublice liberator et palme Urbis prefectus illustris. (Gabrielli, Epistolario, 35. 225. 229.)

18.) E levélre aztán Giannino megindult Róma felé, hol október 2-án megérkezvén, a Campo fiorén levő vendéglőbe szállott. Cola alig értesült megérkeztéről, azonnal meghitta őt a Capitoliumba, kikérdezte szülei, ifjúsága, élete folyása felől, és mivel nyilatkozatait egyezőknak találta Antal barát előadásával, nem kételkedett, hogy az igazi, törvényes francia király áll előtte. Lábaihoz borult tehát és közölte vele dajkájának végső rendeletét.

Képzeltető, mennyire meglepte Gianninót e felfödözés. Eleinte nem hitt, de végre is hasztalan ellenkezett Colával; ez addig beszélt neki, míg meggyőzte szavai igazságáról. Együttal ígéretet tett neki, hogy elismerteti őt Európa összes fejedelmeivel, Kongresszust hí össze Rómába, mely e fontos ügyet rendezze, mert Rómának, a világ fejének, föladata igazságot szolgáltatni s a világot kormányozni. Addig azonban, míg mind-ezek megtörténnek, mély hallgatást tanácsolt.²⁾

Pecsetet is készítettett számára és lemásoltatta Antal barát ismert levelét, melyet megerősítő utóíráttal látott el. Ebben Gianninót X. Lajos francia király és Klemencia királyné fiának, következőleg Franciaország törvényes királyának megismerte, nem csak azon nyilatkozat alapján, melyet Antal barát leveléből megértett, hanem érvképen hivatkozott azon nyilatkozatokra is, melyeket *Avignonban, a pápai udvarban ezen ügyről már előbb hallott.*³⁾

Egy más, Gianninóhoz intézett levelet is bírnak Cola Rienzitől, mely a Capitoliumban, 1354. október 7-én, tehát egy nappal halála előtt kelt. A senatornak ugyanis görbén állottak ügyei Romában. Összeesküdtek — mint írja — ellene s élete

¹⁾ Gabrielli, Epistolario, 227. lap.

²⁾ *Rodocanachi*, Cola di Rienzo, 395. lap.

³⁾ «Si per lo parole, le quali a noi furo manifestate, quando noi cravamo a Vignone appo il nostro signore missere lo papa.» (Gabrielli, Epistolario, 230. lap.) E másolat csak a következő napokban készült el, valószínűleg október 7-én, mert Cola azt Giannino után küldötte, midőn ez — mint látni fogjuk — Albornoz bíborosnál járt; azért van Cola megerősítő levele Monte-Piasconéba, vagy Orvietóba, vagy Arezzóba ezimexva.

veszélyben forgott. Gianninót küldötte tehát Albornoz bíboros-hoz és pápai követhez, hogy ez haddal jöjjön segítségére.

E levelében, melyben Gianninót »nobilissimo principe, re excellentissimo sopra tutti gli altri re de la cristianità« nevezi, Cola újra kijelenti, miután nem lehet kétség származása iránt, biztosan hiszi, hogy legközelebb egész Franciaország meghódol neki mint királyának.¹⁾

Az állapot Rómában csakugyan veszedelmes volt, sokkal veszedelmesebb, mint azt a személyisége varázsában bizakodó római senator hitte. Hogy a bajnak elejét vegye, Cola, mint érintők, Gianninót küldötte a Monte-Fiasconéban tartózkodó pápai követhez, hogy őt válságos helyzetéről tudósítsa és tőle fegyveres segítséget kérjen. A római főurak, ugyanis, élükön a Colonnákkal, föllázították a népet Cola ellen, hogy a zsarnokot, mint őt elnevezték, capitoliumi szállásán megtámadják és elpusztítsák.

Giannino, miután a szent Péterben imáját végzé, október 4-én elhagyta Rómát és Monte-Fiasconéba indult, hol éjjelkor megérkezett. A városba ily időben be nem bocsátották ugyan, de ismerőse, egy sienai katona, ki véletlenül őrt állott a falakon, figyelmeztette, hogy rossz helyen jár segítség után, mint-hogy Colonna éppen most tohorz e helyt kétszáz katonát, hogy a kitorófélben levő római kizadást istápolja. Ajánlotta neki, induljon sietve vissza Colához és értesítse őt a hallottakról.

Giannino csakugyan visszafordult, a nélkül, hogy a pápai követet látta volna, és sietett hírt adni pártfogójának az őt fenyegető veszedelemről. Cola azonban kellő súlyt nem fektetett e tudósításra s arra bírta Gianninót, utazzék megint vissza, keresse föl Albornoz bíborost, és hozzon tőle segítséget. Giannino egész éjjel utazott és október 6-án, dél felé érkezett meg Monte-Fiasconéba. Albornoz a nyert értesítés következtében csakugyan kiadta a rendeletet egy csapatnak Rómába indulására; hanem a következő napon meg ellenparanesot adott, melyet a pápa azon rendeletével indokolt, hogy haladék nélkül Orvietóba kell vonulnia, hova csakugyan el is indult, Gianninót is magával vivén.

¹⁾ Gabrielli, Epistolario, 234. lap.

Ismeretes, hogy Cola Rienzit a következő napon, azaz 1354. október 8-án, a föllázított római nép meggyilkolta, számtalan sebtől éktelen testét végighurcolta az utczák kövezetén, aztán fölakasztotta, végre az Augustus mezejére vitte, hol azt az összefutott zsidók, bogáneskórókból vagy máglyát rakván s a máglya körül tánczot lejtván, elégették. A folytonos pénz-zavarban sínlődött senator valószínűleg sokszor megzaklatta Izrael fiait, hogy oly nagy örömet éreztek halálán.¹⁾

Gucciofia Gianninót, a mint magát mindig nevezte, Orvietóban érte pártfogója halálának híre. Visszatért tehát szövöszékéhez, szerény életét tovább folytatandó Sienában, hol nem éppen az utolsó polgárok közé tartozott, jóllehet atyja, nagybátyjának Spinello Tolomeinek vagyonbukása miatt, csaknem tönkre ment. Polgártársai bizalommal viseltettek iránta: egy alkalommal megtették a sz. Máriáról nevezett kórház gondnokának; másszor a város kamarásának. Titkát mindamellet gyóntatóján, Frà Bartolomeo Minin kívül senkivel se közölte.

Azonban rá Bartolo egyike volt azoknak, kikben a titok meg nem fért: ez annál kevésbé, minthogy ő is Isten sujtó haragját, melylyel a francia nemzetet ostromozta, annak tulajdonította, mert a francia trónt idegen bitorolja. Eleinte túrtóztette ugyan magát, de 1356-ban, a poitiersi csata után, melyben tizenkétezer angol hatvanezer francziát, a lovagok színét-jávat, csúfosan megverte s a francia király is fogságba került: végre fölfedezte a nagy dolgot sienai polgártársai előtt.

E fölfedezésre általános lelkesedés keletkezett a kis városban, és Giannino tiltakozása daczára, a sienaiak királynak kezdék őt czímezni, azon örömükben, hogy városuk falai közt polgártársul ily előkelő férfiút tisztelhetnek.

Hozzájárult, hogy Palermóból levelek érkeztek Jordán és Antal szerzetes atyáktól, kik alighanem a rájuk hárulható súlyos felelősség elől a Szentföldre távozván, kötelességöknek tartották még egyszer hozzá szállani az általok megindított mozgalomhoz: levelek érkeztek tőlök a sienai városi tanácshoz, a püspökhöz és magához Gianninóhoz, melyek minden kétséget eloszlattak.

¹⁾ Rodocanachi, Cola di Rienzo, 385 és 38v. lapok.

Erre a városi tanács azt a végzést hozta, hogy Gianninónak atyja trónja elnyerésében mindenképen kezére jár, és hat titkárt rendelt melléje. Továbbá hivatalosan írt a pápának, a császárnak, a nápolyi-, magyar-, angol- és navarrai királyoknak, mely királyi házak mind rokonságot tartottak a francia uralkodó családdal. Írt azonfölül a francia országos bizottság, az *états généraux* harminczhat tanácsosának, kik a Dauphinnal élükön a fogoly király helyett az országot kormányozták, kijelentvén, hogy az igazi francia király nem I. vagyis Jó János¹⁾ (VI. Filöp fia), hanem ama sienai polgár, kit eddig Guccio fiának tartottak.

A navarrai király fivére, ki Párisban fogolyképen tartózkodott, a megejtett kutatások alapján azt vallotta, hogy Giannino csakugyan a francia trón törvényes örököse. — Hasonló véleményben voltak a francia király követei, kik nem merték már magokat követi minőségökben idegen fejedelmek előtt mutatni. — Egy ideig Landau Konrád gróf, a híres zsoldosvezér, ki már Nagy Lajos királyunk nápolyi hadjáratában részt vett, szintén érdeklődött iránta. — A zsidók pedig ötvenezer forintot ajánlottak neki; még többet is ígértek azon feltétel alatt, ha királyságát kezéhez kapván, meg fogja őket tűrni országában.

A sienaiak aztán elküldötték frà Bartolomeót Rómába azon czélzattal, hogy ha a főváros megismeri Giannino jogait, ez a trónkövetelőnek nagy előnyére fogna szolgálni. Frà Bartolomeo beszédet mondott a római nagy tanács előtt és a maga részére hajlította annak tagjait. A két senator: Colonna Péter és Annibaldeschi Miklós, sőt maga Ponzio, a pápa helytartója is részére állott. Frà Bartolomeo Rómából hét levelet hozott, melyekben megismerik, hogy Giannino a törvényes francia király. (1357. április.)

De csakhamar változás állott be a Sienaiak gondolkodásában. Giannino irigyei és talán a francia uralkodó ház barátai megértették a polgárokkal, hogy magoktartásával a francia kormányban könnyen ellenséges indulatot támaszthat-

¹⁾ Ez elnevezés helyességére nézve I. Wertner, *Hist.-genealogische Unrichtigkeiten*. Berlin, 1887. 12. lap.

nak, s ez által kereskedelmök nagy kárt szenvedhet. Erre meghököltek a körültekintő szatócsok: a régi tanácsot megbuktatták és letettek Giannino pártolásáról.

Giannino azonban ezen cserbenhagyás daczára is arra tökéltette el magát, hogy jogait védeni, igényeit érvényesíteni fogja.¹⁾

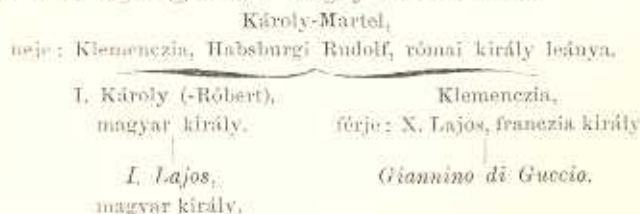
III.

Szerencés elhatározás fogamzott meg 1357. októberben Gianninóban, hogy fölkeresi rokonát, Lajos magyar királyt.²⁾

Deczember 3-án érkezett Budára, hol szíves fogadtatásban részesült. Lajos királynak kezdetben ugyan kételyei voltak;³⁾ de miután megbírálta Giannino okiratait, melyeket meggyőzőknek talált; miután a magyar idős főurak és főasszonyok, kik hajdan X. Lajos király és Klemencia királyné udvarában megfordultak, hasonlatosságot találtak Giannino és állítólagos szülei közt, sőt értesülve voltak magáról a gyermekeseréről; miután Nagy Lajos király küldöttei, jeles és ügyes férfiak, kiket az alatt, míg Giannino Magyarországon tartózkodék, az ügyállás kipuhatólása végett, nagyobb biztosság okáért titkosan, Franciaországba küldött, onnan visszaérkezvén, Istenre és a szent korona iránt tartozó hűségökre erősítették, hogy minden ugy esett meg és akkép van, a mint azt Giannino elbeszéltette: Nagy Lajos király a Guccio fiának nevezett Gianninót nem csak rokonának, X. Lajos francia király és Klemencia királyné fiának megismerte, hanem ügyét titkos pecsétje alatt kiadott levelében a

¹⁾ *Rodocanachi*, Cola di Rienzo, 435. lap.

²⁾ E rokonság megjelölésére szolgáljon e kis stemma:

³⁾ Erre mutat levelének aranyja is: „Quoniam refulsit in nobis sol qui prius erat in nubilo, et accensus est ignis mire claritatis, veritatis.” — *(Anjouk. dipl. eml. II, 530.)*

világ összes fejedelmeinek melegen ajánlotta. (1358. május 15.)

A levél magyarra fordítva így hangzik:

»A Krisztus nevében méltóságukba helyezett összes királyoknak, főpapoknak, fejedelmeknek, hercegeknek és grófoknak, báróknak, városoknak és ezek nagyainak (rectoribus) mi Lajos, Isten kegyelméből Magyarország királya, üdvözlétiünket és őszinte szeretetünk hajlandóságát!

»Mínthogy feltündöklött bennünk a nap, mely előbb a felhők közt vala, s az igazságnak bímulatos fényességű tüze meggyulladt: méltónak és észszerűnek ítéljük, hogy hathatós támogatásban részesítsük azt, amit hasznosnak találtunk.

»Ugyanis Guccio fia Giannino (Johanninus dictus Gucci), ki Siena városában nevelkedett nemes férfiú, a boldogemlékü fenséges fejedelemnek, Lajosnak, a francziák királyának és Klemencia királynénak fia, önelhatározásából lépteit Magyarország felé irányozván, hozzánk jöve, hogy jogát Franciaország koronájához világosan megmutassa számos hiteles oklevéllel és irvánnyal, melyekből fényesen megbizonyosodott, miszerint a nemes asszony, Artois grófnéja tudniillik, és veje, Hosszú Pülöp ur, a mondott Giannino ur nagybátyja, hogy Franciaországban szabadabban uralkodhassék, a mondott Giannino ur ellen, nem sokára annak születése után, armányt szőtt és halálát kereste. Hanem az isteni gondviselés tanácsával, dajkájának segítségével és néminemű álnoksággal, más gyermek mutattatván helyette, megmenekült. Valamint a szüz Mária ismeretlen lakóhelyre futván, ő is (a dajka t. i.) más gyermeket mutatva, titkolódzva és tetetvén magát, mintha a (királyi) gyermek láb alól eltételezett volna, a főséges Isten akaratával óvatosan megmentette annak életét, kiért más valakit öltek meg.

»Nem különben országunk némely idősb nemesei, főurai és főurai asszonyai, kiket a mondott Lajos francia király halála után, fenséges atyánk, a jámbor emlékü Károly, nővérének, az említett Klemencia királyné asszonynak hajdan látogatására küldött vala, igaz bizonyosságot tesznek előttünk a fentebbiekről, és hogy a mondott Giannino ur mindenben hasonlít szüleikhez, Lajos királyhoz és Klemencia királynéhoz, hozzátevén a nevezett főurak még azt, hogy midőn a mondott Gianninót

kicsérélték, átvitték Franciaországból Tuscia tartományába, azaz Siena városába.

»Hogy pedig ezt az ügyet mentül nagyobb bizonyossággal kifürkészsziük, miatt Giannino az országunkban tartózkodék, titkon, kiválasztott és okos férfiakat küldénk követőinkül Franciaországba, kik végre visszakerülvén, és általunk szorgalmasan kikérdeztetvén, Istenre és a szent koronának tartozó hűségökre erősen azt állították, hogy a fentebbiek mind úgy történtek, a mint azt Giannino ur elbeszélte.

»Amiért barátságtokat a legnagyobb bensőséggel kérjük, hogy a nevezett Giannino urat ügyes-bajos dolgaiban, ajánlatunkat tekintetbe vevén, segítsétek. Biztosítunk benneteket a felől, hogy amit érette teendetek, úgy tekintjük, mintha szent koronánknak, vagy legkedvesebb testvérünknek tettétek volna.

»Isten tartsa igen sokáig jó egészségben szíves barátságtokat!

»Kelt Budán, az Úr 1358. éve május havának 15. napján.»

Hogy Nagy Lajos király megismert unoka-testvére érdekében többet nem tett, annak okát kűtfőnk abban keresi, mert az országnagyok ellenkezése s a hosszas háborúk akadályozták. Honnét vette kűtfőnk ez adatot, nem tudom. Annyi azonban tény, hogy Nagy Lajos, ki az imént fejezte be erőfeszítő hadjáratát Velence ellen a zárai békekötéssel, mely Dalmácia birodalmát biztosította Magyarországnak, a következő évben a pápának eskü alatt adott ígérétséghez képest, a szerbek ellen indult, míg hadainak egy része a szent Péter patrimoniumának visszafoglalása érdekében, Lackfia Miklós hadnagysága alatt Olaszországban működött.

Giannino 1359. évi augusztus 6-án visszautazott Sienába, hol, mint a bevezetésben érintők; be akarták választani a tizenkettők tanácsába, de ő a reá esett sorsot, tekintettel születésére, el nem fogadta. Polgártársai ez időtől fogva, hogy Nagy Lajos királyunknak mellette nyilatkozó levelét látták és hallották, nem is nevezték másnak, mint *Re Giannino*, azaz János királynak.

A következő, 1360. márczius havában Avignonban találjuk »János királyt». Itt azonban minden igyekezete mellett se

juthatott a pápa színe elé. Ellenben megnyerte ügyének az ottani főurakat, főpapokat, sőt a bíborosokat is. Némely dél-francia városok is meghódoltak neki, mint Franciaország királyának és valamelyes pénzzel is ellátták, melyen zsoldos csapatokat fogadott szolgálatába.

Népszerűsége egy ideig komoly aggodalmat keltett a francia uralkodóban. Azonban hiányzott e jámbor pretendensnél az erély s az ügyesség, mely nehéz ügye keresztülviteléhez szükséges leendett.

Megcsalatra egyesek, elárulva mások által, az ármány ilte diadalát fölötte. Saját katonái ejtették foglyul és kiszolgáltatták a Provence kormányzójának, ki őt Saint-Étienne váradjába záratta 1361. januárius 7-én. Minthogy pedig a Provence a szicíliai Anjouk tartománya vala, Tarantói Lajos király rendeletére átvitték őt Nápolyba, hol szintén fogolyképen őrizték. Aztán már csak haláláról értesülünk.

Szegény Giannino di Guccio áldozata volt a vágyaknak, melyeket Cola Rienzi ébresztett föl benne.

Alaposak voltak-e praetensiói? ma eldönteni szinte lehetetlen. Nincs is szándékunkban ezt akár a történelemtől, akár a lélektantól számon kérni. Nekünk nem volt egyéb célunk, mint a viszonyt, mely közte és Nagy Lajos közt szövődött, felderítenünk, s ez uton Nagy Lajos király 1875 óta ismert okiratának helyét történelmünkben megjelölnünk.

Súlyt kell azonban helyezniünk Nagy Lajos király ez oklevelére, illetőleg az abban foglalt ítéletre. A magyar király gondosan megvizsgáltatta az ügyet, megbírálta a vizsgálat eredményét, s aztán nem kételkedett a szegény posztógyártót unokatestvérének elfogadni, ezt nyilván megvallani és őt egész Európának ajánlani.

Nem értesülünk róla, hogy Nagy Lajos ellenséges indulattal viseltetett az azon korbéli francia királyok iránt; tehát semmi szenvedély nem vezérelte őt. Ellenkezőleg, leveléből az tűnik ki, hogy kezdetben kételkedett Giannino állításain. A menynyire Nagy Lajos király jellemét felfogtam, merem állítani, hogy mások iránt netán táplált halálos ellenségeskedés se bírhatta volna a nagy királyt arra, hogy az 1358. május 15-én Giannino

javára kiadott levelét megírassa, ha ekkor csak kétsége is leendett annak állításai valósága iránt.

Valaminthogy e levél hitelességéhez egyebekben se fér kétség. A pecsét leírása, mint azt a sienai tanács jegyzőkönyvében találjuk, teljesen ráillik Nagy Lajos király titkos pecsétjére, melyet töredékében már Pray György ismert,¹⁾ legújabbán pedig *Nagy Lajos* című könyvem 376. lapján egészében megjelent. Megjegyzendő még az is, hogy Nagy Lajos 1358. május közepe körül, a mikor a szóban forgó levél Budán kelt, csakugyan Budán tartózkodott.²⁾

Giannino viselkedése is azt a benyomást teszi reánk, hogy mindenekben jóhiszeműleg járt el s az imposztorság távol volt tőle.

Iradéka hosszá ideig élt még Sienában. Egyik unokája, ki 1466-ban szeptember 12-én hunyt el, VIII. Károly francia királyhoz is akart segítségért folyamodni; hanem ezen szándékától elterelte őt földije, Enea Silvio Piccolomini bíboros, a későbbi II. Pius pápa. — 1528-ban temették el Gábort, a Dániel fiát, kinek testén — úgy mondják — magas származásának jegyeit (?) találták. — Ismét ennek, t. i. Gábornak fia volt — úgy tetszik — utolsó sarja e családnak, mely czimerében liljomot viselt.

Siremlékük Sienában van a szent Domonkos templomában.³⁾

¹⁾ *De Sigillis*, tab. X, fig. 4.

²⁾ *Ráth*, A magyar királyok tartózkodási helye.

³⁾ *Rodocanachi*, Cola di Rienzo, 437. lap. — A kit még közelebbről érdekelne hősünk története, azt — ha keze ügyébe esnének — utaltatjuk a következő művekre: *M. Monnerque*, Dissertation historique sur Jean I roi de France et de Navarre. (Paris, Tabary, 1844.) Továbbá *Sigismundo Tizio*, Historiae Senensis című kéziratú, mely a Chigi-féle könyvtárban őriztetik.

Mellékletek.

I.

Iste est modus et tenor declarationis in omnibus et per omnia compilatus, qualiter fuit subalternatus filius regis Luygii et regine Clementie, tempore natiuitatis filii prefati.

Predictus rex Luygius fuit filius regis Philippi dicti ei Bello, qui habuit tres filios et unam filiam, que dicta fuit nomine Isabella, et fuit uxor regis Inghilterre et mater etiam istius regis Adoardi, qui tantam guerram fecit et facit ad presens Francigenis. Nomina autem masculorum fuerunt ista: primus Luygius, secundus Philippus Longus, tertius Carus; et quilibet istorum fuit coronatus rex Francigenarum successive, coronam uni altero descendendo, et de nullo istorum remansit masculus, nisi iste filius predicti regis Luygii, qui fuit subalternatus qualiter, audietis. Et postea fuit coronatus rex Francorum dominus Philippus di Valois, quia credebatur, quod iste filius sic subalternatus mortuus esset.

Predictus rex Luygius habuit duas uxores. Prima fuit filia ducis Burgundie et habuit unam filiam, que fuit uxor regis Navarre et habuit tres filios: primus vocatus fuit Carus, secundus Philippus, tertius Luygius. Alia uxor dicti regis Luygii fuit predicta regina Clementia, filia olim Caroli dicti Martello, de illis de Apulia regalibus. Mortuo rege Luygio, remansit regina Clementia de eo gravida. Tunc ordinatum fuit, quod predictus dominus Philippus Longus teneret coronam loco regis Francie usque ad tempus, quo regina Clementia esset paritura, et si pareret filium, teneret regnum pro eo usque quo puer esset in perfecta etate, in qua sciret et posset regere et gubernare regnum; et si esset puella, tunc coronaretur legitime rex Francie predictus dominus Philippus, quia femina non debet hereditati succedere. Illo tempore iste Philippus Longus habebat in uxorem filiam comitisse de Artese, que tunc erat maior domina, que esset in toto regno Francie.

Defuncto autem rege Luygio, remansit gravida regina Clementia predicta. De eo tunc ordinatum fuit cum voluntate dicti domini Philippi Longi et domini Carli et aliorum baronum, qui essent duo barones, homines antiqui, sapientes, honesti et plus fideles ad coronam Francie, quam alii, qui illo tempore essent in Francia, ad hoc, quod ipsi cum

ipsorum dominabus semper essent prope reginam Clementiam et haberent singularem curam de ea et de puero nascituro, ad hoc ut nulla deceptio posset esse de corona; hoc est, quod nullus possit dicere, si esset masculus, quod esset femina, et si esset femina, quod non diceretur vivus; ita quod nullo modo aliqua fraus posset committi, ita quod corona esset, cuius racionabiliter debebat esse.

Et sic stando regina Clementia vidua et gravida, vovit sancto Johanni Baptiste, quod si pareret filium, nomen sibi inponeret Johannes ob reverentiam eius. Et, sicut Deo placuit, peperit masculum filium, cui nomen imposuit Johannem, quem tenuit in baptisate predicta comitissa de Artese, que invidens puero, desiderabat mortem eius, ad hoc ut predictus dominus Philippus, gener suus coronaretur legitime rex francie. Et facta est vox per operationem comitisse, quod puer non erat vivax et quod paucis diebus erat supervicturus. Et hoc fecit ad intentionem ut secrete puer interficeretur, quo defuncto, communi voce promulgata quod non erat victurus, nullus inculparetur de morte eius.

Tunc illi duo barones, qui erant ad custodiam pueri nati et regino, fecerunt inquiri ut reperirentur domine nobiles, a quibus puer lactaretur. Quo facto inventa est in quodam monasterio una nobilis domina, que vocabatur domina Maria, que fuit filia cuiusdam nobilis militis, qui vocatus fuit dominus Piccardus de Carsi, et pepererat illis diebus unum puerum, quibus pepererat regina Clementia, de uno de Tuscia, qui vocatus est Guccius Mini, invenis quasi XX annorum natus, qui fenerabatur in uno castro, quod dicebatur Nofolle de Vecchio, quod est prope istud, quod dicitur Carsi, et ibidem prestabat pro quodam suo consanguineo, qui vocatus fuit Spinellus de Tolomeis. Conversabatur predictus Guccius Mini cum duobus iuvenibus fratribus carnalibus de patre et matre predicte domine Marie, quorum unus vocabatur Petrus et alter Janoctus; et sepe ibant ad venandum et ad aucupandum simul, et ita erant domestici, quod nullam custodiam habebant circa istum Guccium, quia cum computabant tanquam fratrem. Et sic stando et conversando sic domestice cum istis duobus germanis, floccaptus est de ista domina Maria, sorore ipsorum, et ipsa cum eo, erat enim in etate quindecim annorum, et per operationem pediseque ipsorum, Guccius secrete et sine matris, que vocabatur domina Eliabel, et sine scitu fratrum eius, pater enim eius defunctus erat, fecit ita quod eam accepit in uxorem et anulum sibi dedit, et habuit agere cum ea, ita quod domina gravida est effecta; et quoniam venit tempus quia gravado non potuit occultari, mater et germani voluerunt scire ab ea veritatem, qualiter se negotium habuerat. Tunc domina, timore ipsorum, cum magna verecundia manifestavit totum negotium. Isti vero dedignati contra Guccium, fecerunt sibi dici, quod recederetur de patria, et ad hoc ut eorum verecundia occultaretur, miserunt dominam Mariam Parisios ad unum monasterium nobilium dominarum, in quo erat abbatissa una actiuus ipsorum, quam rogaverunt, ut secrete eam retineret, usque quo pareret, tenendo illum modum de puero vel puella, quam sibi videretur

tenere, ita quod de eo non esset aliqua mentio. Hoc autem fecerunt, quia habebant quasi per traditam viro nobili de patria eorum. Persistendo predicta domina in monasterio, peperit filium, cui nomen imposuit Jannino. Nato autem filio, sicut diximus, isti barones, qui erant deputati ad custodiam infantuli regine Clementie, nato ipso ordinaverunt noctis tempore secreta, quod domina Maria traheretur de monasterio cum filio suo et duceretur ad palatium regale et in cameram regine Clementie; permanendo autem dicta domina Maria et baptizando filium regis et regem, possumus dicere, sicut erat.

Barones et milites francigene fecerant abacritatem immensam de nativitate domini ipsorum. Tunc ordinatum fuit, quod in capite X vel XII dierum puer monstraretur baronibus et aliis militibus maioribus de regno, ad hoc ut fieret sibi honor et reverentia, sicut decet eorum domino regi. Comitissa autem de Artese petiit de gratia speciali regine Clementie velle ipsum ostendere suis manibus, et ita fuit sibi concessum. Barones supradicti, qui deputati erant ad curam pueri, timendo quod comitissa de Artese in capiendo puerum non adveniret modum interficiendi eum, quia sentiebant et perpendebant de sua mala intentione contra puerum, ordinaverunt quod illa die, qua puer debebat ostendi, filius Guccii et de ista domina Maria involveretur propriis pannis regalibus, et posita corona in capite, monstraretur loco regis. Hoc autem totum factum est, ut si committeretur aliquod malum, in ipso committeretur, et non in regio filio. Et ita fuit factum, unde accidit, quod filius Guccii nocte sequenti, quod fuit ostensus, moreretur. Tunc dixerunt aliqui, quod comitissa fuit causa, stringendo, quando ostendit populo: alii dixerunt, quod venenum imposuit sibi super linguam. Qualiter autem fuerit, puer tamen mortuus est.

Barones, qui stabant solliciti videndi finem, quid de puero deveniret, videndo eum mortuum, dixerunt inter eos: modo videmus clare et manifeste malam voluntatem comitisse de Artese et domini Phylippi, qui certitudinaliter creduntur interfecisse dominum nostrum; sed gratia Dei nullatenus fecerunt; adinventamus ergo modum, quo puer regis evadat. Et iverunt ad istam dominam Mariam, dicentes qualiter filius suus erat mortuus et narrando modum et rationem, quare sic fecerant. Unde domina incepit lamentari et plangere, sentiendo quod filius suus erat defunctus. De quo barones multum eam confortaverunt dicendo sibi: tu es juvenis, domina, et poteris adhuc habere multos filios; nos volumus, quod tu dicis fuisse proprium filium regis, qui mortuus est, et non tuus, ut iste noster et tuus dominus evadat mortis periculum, et hunc alia in tuum genitum, quantum poteris secretius, usque dicemus tibi manifestari; et ex hoc poteris esse maior domina, que sit in toto regno et ponere in magno statu tuos et totam tuam parentelam; et si aliter fieret, iste puer noster dominus moreretur, sicut et tuus, et perdidisses filium et dominum tuum et nostrum, et omnes essemus in periculo vite nostre. Audiendo domina eorum verba, et non valendo aliud facere, con-

sensit eorum voluntati, ostendendo in planctu, quod esset mortuus regis filius.

Audiendo barones et tota curia mortem regis, fuerunt nimium dolentes; non tamen inquisierunt nimis de causa mortis sue, quia qui debebant inquirere, desiderabant eius mortem, et ita credebant fuisse: hoc est dominus Phylippus et comitissa. Regina erat in lecto languida de partu, et non poterat de hoc scire plus, quam sibi diceretur; credebatur enim veraciter, quod filius suus esset defunctus. Et dato quod longo tempore viveret in magno statu post istud factum, non propterea ista domina Maria et isti barones, qui sciebant negotium, nunquam neque sibi, neque alteri persone manifestarunt hoc propter timorem illorum, qui regebant et rexerunt post substitutionem factam. Finaliter filius Guccii sepultus est loco filii regis, honorifice facta sibi statua regali tanquam regi. Postea isti duo barones propter bonum et conservationem vite supra dicti pueri nati regis, secreta fecerunt, quod per illum modum, quo extraxerant dominam Mariam de monasterio, per eundem intromiserunt eum filio regis, dicendo quod ipse erat suus proprius filius.

Postea suo tempore recessit de monasterio et reversa est in Casis cum puero et stetit cum fratribus suis, et nunquam habuit alium virum, et Guccius non assumpsit aliam uxorem. Et quando puer fuit in etate novem vel decem annorum, Guccius stando Parisiis, misit pro puero isto, credendo quod esset suus filius, causa retinendi eum secum Parisiis aliquot diebus. Domina Maria, non credendo quod ipse remitteret eum ad alias partes, concessit sibi. Post hec Guccius misit eum ad suam patriam, unde domina Maria nunquam eum vidit postea, et semper stabat in magno timore de eo, et propter timorem regentium nunquam aliquid dixit, nisi quando venit ad mortem, permanendo dicta Domina Maria in magno timore, quod puer non moreretur, vel quod non mitteretur ad partes, in quibus non posset inveniri. Tenendo vitam sanctam et honestam mortua est, sicut placuit Deo.

Antequam moreretur, misit pro me, fratre Iordano d'Espagna de ordine heremitarum sancti Agastini, qui habito in uno loco fratrum de ordine nostro prope predictum castrum de Casis, et mihi fuit confessus dicta domina Maria generaliter, et in sua confessione declaravit totum factum per ordinem, in mense Iunii anno MCCCLV; in quo mense et anno mortua est et sepulta ad prefatum locum nostrum, rogando me, quod post mortem suam inquirerem de isto puero, quem dicebat esse tunc forte viginti sex vel viginti octo annorum; quem si reperirem virum, notificarem sibi totum negotium, ut sciretur veraciter, quis esset, et qualiter ad eum pertinebat rationabiliter corona regni.

Mortua predicta domina, quesivi velle scire, quid esset de isto Guccio, cogitans quod si ego eum invenirem, bene possem invenire illum, qui se diceret suum filium. Tunc reperit, quod dictus Guccius defunctus fuerat Colone in Campania, anno MCCCLX. Timendo me autem dominum Phylippum de Valois, qui tunc regnabat, steti pluribus annis cum multis

cogitationibus malinconiis super illa, que habebam expedire, Conscientia me reprehendebat, quod ego non querebam per istum puerum; timor illorum regnantium me terrebant, et sic pertransibam hoc, quod rationabiliter debebam percontari. Multum etiam timebam, quod non eveniret aliquod scandalum vel dampnum in ordine nostro, quantum de mea persona modicum curassem, cum sim admonitus tot annis, quod modicum credo vivere.

Sic stantio in istis imaginationibus, sancivi in animo meo velle potius ponere ad periculum personam meam et totum ordinem, quam tantus et rationabilis dominis periret, et domus Francie regalis esset in perpetua servitute et desolata de suo legitimo domino et naturali, propter deceptionem de eo factam, dato quod illi, qui fecerunt, haberent bonum respectum. Omnibus tamen pretermisissis, iste vadit pauper et inops et exutus omni sua nobilitate quantum ad actum exteriorem. Cum hoc regnum Francie, postquam ipse fuit ita subalternatus, nunquam fuit sine magna pestilentia, ingravatus divisionibus, contemptionibus inter paucos. Ad hec ergo ut Deus poneret finem tot gravibus miseriis francorum et paupertati et calamitati tanti et talis principis, sicut est naturalis et verus rex Francie, ut etiam mundus repararetur et disponeretur in via Dei, me posui et disposui inquirere per eum, ob quem sum certus quod Deus cum tanto tempore non occultaverit, nisi ut manifestetur suo tempore, ut ponat universalem ordinem et pacem in mundo, et quod sancta terra ultramarina de Jerusalem per eum conquistetur. Et ita credo, quod erit.

Sed videndo me multum antiquari, et est mihi multum grave ambulare, commisi fratri Antonio de regno Francie, de ordine nostro, homini magne sanctitatis, qui pluries Rome fuit, quod vadat et inquiret de isto rege et notificet sibi totum istum factum. Cui fratri Antonio dedi copiam testamenti supradicto domine Marie; que copia pertinet ad istam materiam. Frater predictus recepit cum magna reverentia et fide assumpsit hec facere iuxta suum posse. Necessit predictus frater de loco nostro, qui est Carsi, in mense Iulii MCCCLIII, eundo sic perquirendo sapientias et subtilius quam poterat, applicuit ad partes Ytalie, ad unum portum, qui dicitur Veneri, et ibi, sicut placuit Deo, graviter in firmatus est, et credendo mori, affligebatur dolore magno, quod nondum invenerat veritatem, et nesciebat, cui hoc imponeret, qui esset sollicitus et vellet facere, et timendo non mori primo, quam ista veritas reperiretur. Noscendo quod dominus Nicola, tribunus Romanorum noviter reintraverat dominium, etiam audierat, quomodo ipse erat magni sensus et animi, cogitavit sibi hoc notificare et mittere inscriptum totum ordinate, quomodo se habebat negotium. Et sic misit et fecit.

(Másolat Sigismondo Tizio »Historiæ Senenses« czimű kéziratából c. 319. melyhez e szavak esatolvák: »Huiusmodi enim hec fuit narratio a Nicolao equite atque urbis Rome Senatoris, uti nos legimus in membranis apud Paulum Cesareum civem Senensem sub his verbis.«)

II.

Frà Antonio levele Cola Rienzihez.

Avendo udita la buona fama e la nominanza vostra, e la gratia da Dio novellamente a voi conceduta si come de la Signoria di Roma, la quale non e senza grande vostro senno e bontà o presa signoria di farvi manifesto quello che grande tempo, e stato celato. Ora e piaciuto al nostro signore Ihu Xpo davervi posto in questo stato si come e dessere Reggitore de Romani. Parmi che siate degno che a voi sia manifesto prima che nuno altro el grande miracolo el quale Giesu Xpo vuole mostrare al Mondo, si come di ritrovare colui el quale longo tempo e stato smarrito e privato de la sua reale dignità, et per lo quale la Cristianita debba avere universale pace, e la Terra Santa di Gierusalem debba essere aquisata. Parmi vedere che voi siate piu atto a doverlo trovare che nuno altro. Et perciò el scrivo et volentieri serai venuto a voi cola dove voi fuste, perciò che desiderava d informarvi di questi fatti, e piaciuto a Dio che questo essere non possa per una grande infermita la quale novellamente o avata et de la quale non credo iscampare et pero in abiate ascusato. Pregando voi che vi debbia piacere, che non sia tedio a le vostre orecchie d udire le parole e lambasciata che mi fu imposta, et le cose che io doversi fare le quali per lo caso occorso de la mia infermita fare non posso. Di che vi prego da la parte di Dio che inteso el timore d essa imbasciata, subito e senza indugio mettiate a essecutione quello che in essa lettera si contiene. La quale o fatta trascrivere di vulgare francese in Toschano, et se questo fate spero in Dio che mai non faceste operatione veruna che tanto fusse grado a Dio et utile al Mondo. Et bene et onore et mantenimento dello stato vostro. Et timore d essa imbasciata e questo cioe.

Che fu nel Reame di Francia presso a Parigi a uno luogo che si chiama Charsi una gentile Donna la quale ebbe nome Maria. El Padre no fu Messer Picchardo, et la Madre si chiamò Dama Eliabel, la quale Maria segretamente si marito a uno Toscano el quale ebbe nome Guccio di Mino senza saputa de la Madre o de frategli chel padre era morto di grande tempo. El detto Guccio si era a uno Castello presso di Charsi che si chiama Nefole de vecchio, et ine prestava per uno suo Parente che si chiama Spinello Tolomei. E esso Guccio andando acchiacciare la sera albergò a Charsi co frategli de la detta Maria, et stando in Casa loro piu giorni la detta Maria e innamorò del detto Guccio che era bellissimo Giovane: et con una sua Cameriera sel fece venire a se ne la camera segretamente. Et senza veruna persona sel fece Marito, el detto Guccio l anguadio e promise di tenerlo segreto et stettero insieme di che la Donna ingravido, e poi e frategli sapendo cio volsero sapere dallei el fatto, et ella per timore di loro disse come era stato; di che costoro isdegnati si come gentigli huomini el fecero diffidare e che in fra certo

termine si dovesse partire del paese, quanto che non si partisse el farebbono morire, perche isdegnaro che una loro suora fusse Moglie di neumo Toschano. Di che saputo el fatto el detto Guccio a guisa di Pellegrino venne a Charsi e palegiossi a la Cameriera et ella fece si che stette in Camera co la detta Maria, e al fine Guccio si parti dicendo io me n andaro ne miei paesi, et poco staro che lo tocuro, et pregolla che cio che ella facesse o maschio o femina el desse segretamente a ballre e che ne facesse buona guardia, et che egli farebbe si che e frategli di lei starebbero contenti al Parentado suo, puoi si parti e tornò in suo paese. Et stette piu tempo, e frategli di lei per piu loro honore, et perche el fatto non si palegiasse la mandaro a uno Monistero presso di Parigi che u era Abbadessa uno loro distretta parente. E al Abbadessa fecero manifeste el fato pregandola che occultamente la tenesse in fine che la detta Maria avesse partorito e che del fanciullo maschio o femina che fusse ne dovessero tenere quello modo che le paresse, si che di lui novelle non si potesse sapere. Et questo fecero percio che l avevano per maritata a uno gentile huomo di loro contrada. E stando la detta Maria nel Monistero, come piacque a Dio parturi e fece uno fanciullo maschio al quale pose nome Giannino e l Abbadessa el fece dare a ballre a una che ebbe nome Amaloth e stava abene a presso di Charsi dicendo che l fanciullo era d uno suo nipote. Avenne per caso che inanzi cha la Baglia si partisse del Munistero la Reina di Francia partori e fece uno fanciullo maschio e nato el fanciullo fecesene per tutto Parigi grande festa. Et al modo che usano e reagli fecero e Balij del Re cercare per Donna gentigli che el detto fanciullo dovessero lattara. Et cercato al fine, onde si venne la detta Maria non me lo seppe dire, fu detto a Balij chel tale Monistero era una Donna gentile giovana bella e bene nata, et di poco riscappata. Di che e Balij de Re vaudaro co Medici del Re come usanza. Et l Abbadessa negava che non v era persona al fine e Balij del Re cercato per ogni luogo percioche afermato l era che ino era una Donna di poco riscappata. E cossi cercato e trovato costrinsero l Abbadessa sotto legame di sacramento che ella lo dovesse dire chi la Donna riscappata era. E al fine volendo l Abbadessa che dir tel convenia e pensava bene che al fine si sapara la verita, compianto disse chi ella era e come ella era pregandogli che la dovessero ino lassare staru. E che pensassero altro percioche nome era onore a suoi frategli ne al Munistero. E Balij costratti da la bisogna de figliuolo del Re e avuto il consiglio da Medici deliberato di volere che per questa Donna Maria el figliuolo del Re fusse lattato. E cosi preso convenne a lei tenere el figliuolo del Re, e giacendo insieme in una Camera la Baglia di Maria, la quale lattava Giannino suo figliuolo. Avenne che el detto Giannino si trovo morto a lato a la sua Balla e consentendo Maria et essendo amendue sole si fece ponare (presso di) se el figliuolo suo morto. Et figliuolo del Re che era vivo si die a la detta sua Balla e fece si che minaccia e cho insenghe che la detta sua Baglia rimase contenta e acconsenti al detto.

In fatto comincio la detta Maria a fare el maggiore pianto che mai fusse fatto per una Damigella come colei che aveva grande amore nel figliuolo suo. Et mostrava nel suo pianto che fusse el figliuolo del Re. Di che e Balij del Re e gli altri Cavalieri e Donne che erano colloro alendo el pianto che faciò Maria corsero la e trovaro Maria col fanciullo morto in braccio. Ecredendo che fusse el figliuolo del Re tutti cominciaro forte a piangire al fine el fanciullo fu seppelito. Maria ne mando el figliuolo del Re per suo co la detta Amaloth sua Baglia. E questo fece non per bene che ella volesse al fanciullo ma solo per l amore che ella aveva in Guccio. Dicendo fra se se Guccio torna de suoi paesi e trovava el figliuolo suo morto non mi vorta mai bene. E cecho che avarb perduto l onore al figliuolo el Marito. Avenne puoi che passati piu anni el detto Guccio torno de suoi paesi. E frategli de la detta Maria per comandamento de Re e a suo soldo erano andati alla guardia de certe Terre del Re di lunga molte giornate da Parigi di che Guccio questo sentendo segretamente ando a Charsi e ino trovo Maria col fanciullo del Re che gia aveva da sei anni ed era bellissimo et Guccio dimando chi e quello fanciullo, e Maria rispose questo e el tuo figliuolo di che Guccio fu molto allegro e stette ino segreto abquanti di puoi si parti et disse a Maria, fa che questo fanciullo mi mandi a Parigi, et Maria poco stette che ella el mando allui e poi Guccio lo mando in suoi paesi e Maria mai non rividdo. Avenne che doppo molto tempo come piacque a Dio la detta Maria mori. Et prima che ella morisse munda per me frate Giordano Romito presso di Charsi, e confessossi da me generalmente e contionmi tutto el detto fatto e imposemi che del fanciullo dovessi inventire e se io el trovassi vivo che subito el dovessi dire al Papa e al suo Collegio, e al Re di Francia che allora fusse. E allora el dovessi insegnare accho che sia restituito ne la sua Reale Dignita. E puoi morta la detta Maria non sapendo che mi fare diemi a cercare chi fusse questo Guccio trovai che era morto e none andai piu inanzi, sommi stato piu anni tutta volta malinconoso e no rallegrandomi mai che al Papa ne al Re no voleva portare si fatte novelle. Et non sapeva in che parte trovare questo figliuolo del Re, pensami che fusse morto. Avendo rispetto che la maggior parte de la Gente mori nel quarantotto. Ecosi stando pensoso piu e piu notti in visione mi pareva vedere el detto figliuolo del Re stare a piei del Re ginocchioni. E pareva che dicesse: Padre dammi la tua beneditione che io voglio andare a conquistare el sepulero di Xpo. E ogni ora che io m adornamentava nel pareva cossi vedere. E cossi stando riverente al Padre suo. E cossi stato per piu notti ne la detta visione non sapendo che mi fare gittami in orationi pregando el nostro Signore Geso Xpo che m insegnasse via e modo come questo benedette figliuolo del Re trovare potessi. E stato per piu di in orationi con digimi et con molte lagrime al fine stando ginocchioni a piei al mio Altare. E io m adornanti e parveni vedere el detto figliuolo del Re con una Insegna in mano al Armo de la Chiesa. E pareo che dicesse, mai non finero se questa Insegna

non pongo sopra le Porti di Giernsalem dicendo o se bisogno chel sipolcro di Cristo sia libero e franco. Et che ogni fedele Cristiano el possa sicuramente visitare. E svegliato della visione subito mi levai. E credendolo trovare per lo paese d intorno, non trovandolo ebbi grande dolore. Presi consiglio con certi Amici di Dio di quello che io doversi fare. Fummi detto tu se vecchio e non fa per te el caminare. Manda in verso Roma di Terra in Terra, e da per scripto ordinatamente la confessione de la Donna. E la revelatione che avesti puoi si che colui el quale tu mandi ne vada bene informato a Veschovi e a Signori de le Terre per invenire segli e vivo e se si truova vivo fa pregare quello Veschovo o Signore ne la cui terra egli, che el debba fare manifesto al Papa o a suoi Chardenagli e a Re di Francia che oggi reggie e a suoi Baroni, e se egli non si non si truova se isclusato a Dio, e a loro non ne dire nulla che ne potresti ricevere danno d averlo tanto tempo tenuto segreto. Per la quale cagione prego da la parte di Dio, che tu fratello mio Antonio ti piaccia d andare verso Roma, e dimanda chi fu questo Guccio di Mino, e credo che se tu dimandi di questo Spinello Talomei tu el troverai assai tosto e puolo ben fare perche tu se stato puo volte a Roma, e sai tutte le Terre che sono di qui e Roma. E credo che coll ajuto di Dio che tu el troverai che questo mostra che sia stata solo operatione de Dio. E che per costui sera messa pace generale per tutta la Cristianita. Et requistata la Terra Santa.

E pero ti prego et per ubbidientia ti comando che tu vada di Terra in Terra fino a Roma e cerca di costui et fa di trovarlo e beata quella Terra ne la quale questo benedetto figliuolo del Re si sera allevato. E fa che torni tosto si che prima che io muoia io sappi di lui novella. Et affretta tua tornata et impone de la parte di Dio a quello Veschovo o signore ne la cui Terra tu el troverai che subito el debba fare asapere al Papa si e per tal modo che el detto figliuolo de Re possa essere e sia restituito ne la sua reale Dignita accio che possa adempire el piacere di Dio in quelle cose che di sopra to dette. El quale a Nome Giannino per ischambio come detto to, chel nome de figliuolo de la detta Maria fu cosi, et quello che fu posto al detto figliuolo de Re non so. perche che la detta Maria non me lo seppo dire. Si che sara chiamato Giannino di Guccio credendosi essere figliuolo di Guccio. Or questa e tutta l ambasciata a me imposta da detto frate Giordano la quale vi prego da la parte di Dio che senza indugio et piu tosto che voi potete mettiate ad effetto e ussentione la quale ambasciata ebbe el detto frate Giordano de la detta Dama Maria in confessione nell anno mille trecento quarantacinque. Et detto figliuolo del Re disse la detta Madama Maria che allora poteva avere nel torno di vintisei o di vintotto anni.

Antonio Romito e Discipolo de detta frate Giordano del quale frate Giordano vi fo fede che e uno de santi homini che abbia el Mondo. Ed e stato in Romitaggio al servizio di Dio de gli anni ottanta o piu. E comincio a fare penitentia in dodici anni o meno. E pero credo

et o fede in Dio che per l oratione sue voi verrete a effetto di questa ambasciata a voi imposta da me per la sua parte. Et cossi prego Idio che sia.

Data in Porto Venaro ove io Antonio sono infermo Lunedì venti-cinque d agosto Mille trecento cinquantaquattro, cio fu el di di santo Luigi che fu Re di Francia, e fece el passaggio piu volte. Et costui chio vo cercando e de suoi disciesi, e seguitara lui.

(Eredetiije a sieni községi könyvtárban, codex A. III, 27.)